

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเชิงทฤษฎี

หลักการและเหตุผลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ให้มีการรับรองถึงสิทธิของชุมชนต่าง ๆ นั้น ได้บัญญัติขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งจะเป็นแนวทางนำไปสู่ความสงบสุขของการอยู่ร่วมกันในสังคม และความมั่นคงปลอดภัยของชาติในรูปแบบของการบูรณาการอย่างแท้จริงนั้น มีที่มาจากแนวความคิดพหุนิยมจากต่างประเทศ และแนวคิดในด้านความเป็นพหุนิยมในประเทศไทยนี้ ก็คือแนวคิดที่มองในเรื่องความหลากหลาย ทั้งกลุ่มคน และวัฒนธรรม นั้นหมายความว่า ความหลากหลายทางสังคมของชนชั้น อาชีพ ความคิด อุดมคติ วิถีชีวิต มีที่มาอยู่ในช่วงเริ่มต้นของช่วงการใช้แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับแรก(พ.ศ.2504 - 2509) ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดความหลากหลายต่างๆ ข้างต้นเกิดขึ้นอย่างเด่นชัด และมีความชัดเจนเด่นชัดมากที่สุดในช่วงหลัง 14 ตุลาคม พ.ศ.2516

สืบเนื่องจากความหลากหลายในความเป็นพลเมืองก็คือความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมักเกี่ยวข้องกับกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Assimilation) ที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการสร้างชาติ โดยมีความพยายามที่จะสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันในวัฒนธรรมเดียว เช่นในประเทศไทยที่มีความพยายามใช้การสร้างความเป็นไทย มาโดยตลอด ในกระบวนการสร้างชาติให้มีความเป็นหนึ่งเดียวในอดีต จนกลับกลายเป็นการสร้างข้อขัดแย้งที่รุนแรงจนเกิดเป็นปัญหาตามมา ก็คือต้องหันมายอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น เหตุการณ์ในภาคใต้ ที่มีความขัดแย้งอย่างชัดเจน โดยความพยายามของกลุ่มผู้ก่อการที่ผูกโยงให้เป็นประเด็นด้านความไม่เท่าเทียมทางด้านการเมืองการปกครอง และการเรียกร้องถึงความเป็นเอกภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นด้านศาสนาได้ถูกนำมาเป็นประเด็นที่อ้างได้และมีความละเอียดอ่อนเป็น

อย่างมาก ทั้งนี้เพราะ กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มย่อมมีระบบสังคม การปกครอง ความเชื่อศาสนา และภาษาของตน และเป็นการยากที่จะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ ละทิ้งความเป็นตัวตนเดิมของตนมารับเอาซึ่งวัฒนธรรมของผู้มีอำนาจ โดยผ่านกระบวนการผสมกลมกลืนนี้ หรือในกรณีภาคเหนือ การที่รัฐพยายามเข้าไปส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือไทยและการมีโครงการธรรมทายาทเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็ล้วนแต่มีวัตถุประสงค์ในการผนึกและต้องการมีอิทธิพลที่เหนือว่าในฐานะเป็นผู้ปกครอง (Dominator)

ทฤษฎีแนวคิดพหุนิยม (Pluralism)

แนวคิดพหุนิยม นี้เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงถึงเรื่องบทบาท ตัวตน สังคม และรัฐ เป็นประเด็นสำคัญ และในที่สุดได้มีการแบ่งแยกความเป็นพหุออกเป็นสองแนวคิดคือ พหุนิยมแบบเสรี (Liberal Pluralism) หรือพหุนิยมแบบอเมริกา และพหุนิยมแบบชุมชนนิยม (Communitarian Pluralism) หรือพหุนิยมแบบอังกฤษ โดยแต่ละแนวคิดมีข้อแตกต่างกัน ดังนี้

พหุนิยมแบบเสรี (Liberal Pluralism) เป็นการมองว่า สังคมคือการรวมกลุ่มกันของปัจเจกบุคคลผ่านความสนใจร่วมกัน ปัจเจกบุคคลเป็นสิ่งพื้นฐานที่สำคัญที่สุด ที่จะกำหนดสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตของตนเอง และสามารถแข่งขันกันเพื่อประโยชน์ส่วนตนได้อย่างเสรี เพราะเป็นหนทางในการบรรลุถึงศักยภาพของแต่ละบุคคลได้ พวกเขาเสรีนิยมอาจยอมรับว่าสังคมเป็นความหลากหลายของกลุ่มองค์กรต่างๆ ได้ และกลุ่มองค์กรต่างๆเหล่านี้จะมีการมีส่วนร่วมหรือการรวมกันที่เกิดจากความสมัครใจของบุคคลเพื่อทำกิจกรรมเฉพาะอย่าง ซึ่งสามารถมองได้ว่าความคิดพหุนิยมของกลุ่มเสรีนิยมนี้ให้ความสำคัญแก่ Civil Society และการให้ความสำคัญแก่ประชาสังคมนี้ ก็เพื่อลดทอนบทบาทรัฐให้มันน้อยเท่าที่จำเป็น หรือ Minimal State ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า สามารถสรุปได้ว่า เสรีนิยมคือ พหุนิยม (Liberalism is Pluralism) นั่นเอง (Kukathas, 1998 อ้างถึงใน Jan Nederveen Pieterse, 2004)

พหุนิยมแบบชุมชน (Communitarian Pluralism) ด้วยแนวกระแสดังกล่าวที่มองว่าปัจเจกบุคคลมีความสำคัญ แต่เป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่ง ไม่ใช่ทั้งหมด และมีความสำคัญน้อยกว่าองค์รวมบางอย่าง ซึ่งอาจเป็นพระเจ้า (God) หรือรัฐ (State) และมนุษย์จะมีความหมายเมื่อแสดงตนเองออกโดยผ่านสิ่งนี้ ในระยะแรก ความคิดนี้ถูกผลักดันสนับสนุนอย่างเต็มที่ คือ บุคคลไม่มีความสำคัญเลย บุคคลเป็นเพียงเงาพลวงตาของสิ่งใหญ่หรือองค์รวม หรือโดยสรุป บุคคลเป็นสิ่งที่ถูกล้อมรวมกันตามแนวปรัชญาแบบ Monism และมุ่งไปสู่สิ่งสัมบูรณ์หนึ่งเดียว อันได้แก่ ปัญญาหรือจิตวิญญาณสากล (Universal Spirit) อันเป็นการให้ภาพในระดับความเป็นกลุ่มก้อนและชุมชนมากกว่าที่จะให้ภาพของความเป็นปัจเจกตามแนวคิดของพหุแบบเสรีนิยมแบบอเมริกา อิทธิพลความคิดนี้ ในด้านหนึ่งได้ส่งผลไปในแง่ลบ คือ ทำให้เกิดลัทธิชาตินิยมแบบรุนแรงขึ้นและความคิด

นี้ได้รับการสานต่อ เพราะคนตะวันตกผูกพันกับสิ่งที่ใหญ่กว่า ที่สมบูรณ์และเป็นหนึ่งนี้มายาวนาน จนนำไปสู่การเกิดขึ้นของลัทธินาซีเยอรมัน รวมทั้ง รัฐนิยม ซึ่งนำไปสู่ระบบเผด็จการฟาสซิสต์ ในหลาย ๆ ประเทศ ต่อมาแนวคิดปรัชญาเชิงพหุนิยมนี้ได้แพร่เข้าไปสู่นักรัฐศาสตร์และนักสังคมวิทยา ด้วยเหตุผลที่มีความต้องการที่จะตัดทอนระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนในประเทศตะวันตก ซึ่งนับวัน ตัวแทน ได้กลายเป็นตัวแทนของกลุ่มคนชั้นสูง ระบบราชการ ที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดพหุนิยมแบบชุมชน ที่มองไปถึงความเป็นกลุ่มทางสังคม

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับพหุนิยมในลักษณะอื่น ๆ อีก หลายสำนัก แต่ก็สามารถสรุปรวมกันได้ถึงภาพความพหุนิยมได้อย่างชัดเจน เช่น โลกหลายโลก (วัฒนธรรม สังคม) ที่มีฐานะต่าง ๆ กัน ความจริงหลายความจริง หลายกรอบทฤษฎีความคิดที่มีฐานในการเข้าถึงความรู้ได้เหมือนกัน แต่จากคนละพื้นฐาน มีแรงจูงใจที่แฝงเร้นต่างๆ กันอยู่ในกรอบความคิด ทฤษฎีสำนวนโวหารมีความสัมพันธ์ทางสังคม โครงสร้าง หรือสถาบันต่างๆ กัน แต่ก็มีความสำคัญทัดเทียมกัน เป็นที่มาของทรรศนะต่างๆ ที่เราต้องเคารพ ไม่อาจมองข้ามได้ มีวัฒนธรรมย่อย ซึ่งมีสิทธิดำรงอยู่ในสังคมและมีความสำคัญต่อสังคมที่ยึดถืออยู่ มีอัตลักษณ์ที่หลากหลาย ซับซ้อน (Multiple Identities) มีตัวตนที่หลากหลายซับซ้อน (Multiple Selves) เหล่านี้เป็นต้น

ในการอยู่ร่วมกันระหว่างชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อยของแต่ละประเทศ สิ่งสำคัญคือการปรับตัวทางวัฒนธรรม เนื่องจากชนกลุ่มใหญ่กับชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ นอกจากจะมีความแตกต่างทางกายภาพที่เห็นได้ชัดคือ สีผิว ชาติพันธุ์ หรือภาษา แล้วยังมีความแตกต่างทางด้านภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้บางครั้งการอยู่ร่วมกันในสังคมเกิดความแตกต่างและบางครั้งทำให้เกิดความขัดแย้งกัน ดังนั้น การสร้างชาติหรือการสร้างอำนาจรัฐเพื่อรวมชาติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อให้เป็นปึกแผ่น และเกิดความสงบสุขในสังคม จึงต้องกำหนดวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันในด้าน ต่าง ๆ มีความจงรักภักดีต่อประเทศที่อาศัยอยู่ด้วย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาเพื่อประมวลองค์ความรู้พหุวัฒนธรรมในชายแดนภาคใต้จะพบว่าโดยรากฐานของสังคมหลากหลายวัฒนธรรมมีที่มาจากพัฒนาการของสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของการสังสรรค์ระหว่างผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ แม้ว่าคนในสังคมจะมีอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมการศึกษาที่เป็นไปโดยชาติพันธุ์ ศาสนาที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ แต่ในสังคมยุคใหม่ระบบการศึกษาในชายแดนภาคใต้ได้รับผลกระทบจากกระแสวัฒนธรรมจากภายนอกท้องถิ่น ทั้งการศึกษาโดยนโยบายของรัฐอิทธิพลจากต่างประเทศทำให้การเรียนรู้ของคนในสังคมได้เปลี่ยน

แปลงไปจากองค์ความรู้เดิมไปสู่ระบบสากลอิทธิพลการศึกษาภาครัฐที่เข้ามาสู่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในระบะ พ.ศ.2520 – 2530 ทำให้การศึกษาท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปโดยปัจจัยทางสังคม ดังจะพบว่ากระบวนการพัฒนาประเทศ การขยายการศึกษาแผนใหม่ทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาไปสู่ท้องถิ่นชายแดนภาคใต้จนทำให้อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ด้านการศึกษาเริ่มปรับเปลี่ยนอย่างสอดคล้องกับยุคสมัย ดังจะพบว่าการศึกษาของโรงเรียนไม่มีข้อจำกัดทางชาติพันธุ์ โรงเรียนกลายเป็นสถานศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้พื้นฐานของผู้คนหลากหลายวัฒนธรรม ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาจึงมุ่งเน้นการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมได้ โรงเรียนส่วนใหญ่มีบทบาทการในการสอนตามหลักสูตรกลางตามมาตรฐานการศึกษาของรัฐ การศึกษามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตผู้คน ในชายแดนภาคใต้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นคนกลุ่มหลักที่มีการปรับตัวเข้าเรียนในระบบการศึกษาแผนใหม่ที่เข้ามาสู่ชายแดนภาคใต้ ขณะที่ชาวไทยมุสลิมซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่มีลักษณะเด่นของการรักษา อัตลักษณ์วัฒนธรรมการศึกษาที่สืบทอดจากวัฒนธรรมมาตุแต่มีการปรับตัวทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับสังคมยุคใหม่เช่นมีโรงเรียนตาดีการ โรงเรียนปอเนาะ และการพัฒนาการศึกษาจากปอเนาะเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โรงเรียนดังกล่าวในปัจจุบันมีการรับวัฒนธรรมจากส่วนกลางผ่านหลักสูตรสามัญและมีการจัดการศึกษาตามการเรียนดั้งเดิมบางส่วน ลักษณะของการปรับตัวของระบบการศึกษาดังกล่าวสะท้อนปฏิสัมพันธ์ของวัฒนธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมในชายแดนที่วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นมีการปรับตัวลักษณะสัมพันธ์เพื่อรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมแห่งชาติพันธุ์ ขณะเดียวกันก็มีการรับวัฒนธรรมการศึกษาส่วนกลางอันเป็นวัฒนธรรมการศึกษาแห่งชาติเพื่อนไปประกอบวิชาชีพในประเทศ และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับสูงขึ้นไปของกลุ่มเยาวชนที่มีความพร้อมด้านฐานะทางสังคมในท้องถิ่น

ดังนั้นนับได้ว่า ปัจจุบันการศึกษาในชายแดนภาคใต้ นโยบายการศึกษาของรัฐมีบทบาทสำคัญจากปัจจัยความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อค่านิยมทางการศึกษาของคนในท้องถิ่น ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ความรู้ในสังคมที่เคยมีการถ่ายทอดผ่านวัฒนธรรมในอดีตได้กลายเป็นการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาที่มีการเรียนรู้โดยวิถีชีวิตผ่านสถาบันทางสังคมต่างๆ เช่นองค์กรศาสนา สถาบันครอบครัว ซึ่งมีส่วนต่อการสืบทอดองค์ความรู้ของชุมชนเอาไว้ได้ในปัจจุบัน

ในช่วงพ.ศ. 2545 จนปัจจุบันนโยบายการศึกษาที่มีบทบาทต่อการดำรงลักษณะ พหุวัฒนธรรมจะปรากฏในส่วนของพัฒนาสังคมชายแดนภาคใต้ รัฐบาลประสบปัญหาทางการเมืองและความมั่นคงที่ไม่อาจแก้ไขปัญหาท้องถิ่นชายแดนภาคใต้และกลายเป็นประเด็นของลักษณะพิเศษของพื้นที่ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น อัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ได้ถูกรื้อฟื้นเพื่อการต่อยอดองค์ความรู้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาในท้องถิ่นในสังคม

ปัจจุบันรัฐได้พยายามจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนโดยคำนึงถึงสภาพพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรม การคำนึงถึงความรู้บนพื้นฐานภูมิปัญญาของท้องถิ่นเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญ

นโยบายสำคัญในการสร้างมาตรฐานคุณภาพชีวิตของผู้คนท้องถิ่นผ่านกรอบคิด พหุวัฒนธรรมเท่าที่ปรากฏในสังคมเช่น การขยายโอกาสทางการศึกษา และการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น

การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา การส่งเสริมการศึกษาเอกชน การสนับสนุนด้านการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ตลอดจนการพัฒนาการศึกษาโดยคำนึงถึงการศึกษและความมั่นคงของรัฐ

การนำองค์ความรู้พหุวัฒนธรรมเพื่อไปใช้ในการสร้างนโยบายการศึกษาสำหรับท้องถิ่น ปัจจุบันและอนาคตจากการประมวลองค์ความรู้การวิจัยพบว่าประเด็นที่ควรนำไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาให้เหมาะสมกับสังคมชายแดนภาคได้คือ

1. การรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมโดยการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านภาษา ศาสนาวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเล็งเห็นประโยชน์ในฐานะการศึกษาในอัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมเป็นทุนทางสังคมที่มีประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาท้องถิ่นโดยเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ระดับประเทศและองค์ความรู้นานาชาติ

2. ด้านกระแสการใช้ภาษาในสังคมปัจจุบันควรส่งเสริมภาษาท้องถิ่น โดยเฉพาะนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาที่หลายหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาในการนำมาใช้ในการประกอบอาชีพต่างๆที่ต้องอาศัยฐานในการใช้ภาษามลายู ภาษาจีน ควบคู่กับการใช้หลักสูตรภาษาไทยและภาษาตะวันออก ภาษาตะวันตกอย่างหลากหลาย ดังนั้นการพัฒนากฎมิตความรู้ด้านภาษาอย่างหลากหลายจัดเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจโดยไม่กระทบต่อภาษาประจำชาติ

3. การส่งเสริมให้มีการศึกษาด้านสังคม วัฒนธรรมอันเป็นพื้นฐานความเข้าใจที่ถูกต้องเช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ทางสังคมที่มีคนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายเชื้อชาติศาสนาในวิชาหลักสูตรทุกระดับเพื่อการพัฒนาพื้นฐานความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

4. มีการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่นำไปใช้ในการสร้างองค์ความรู้ในพหุวัฒนธรรมศึกษาเนื่องจากปัญหาในชายแดนภาคได้ เกิดจากหลายปัจจัยที่ความซับซ้อนทั้งในด้านประวัติศาสตร์ การเมือง เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ฯลฯ การมองสังคมพหุลักษณะในการแก้ไขปัญหาจำเป็นอาศัยองค์ความรู้หลายด้าน องค์ประกอบสำคัญคือการเป็นองค์ความรู้ที่เข้าถึงความเป็นจริงของสถานการณ์ และปราศจากคติ เข้าถึงสภาพความเป็นจริง ดังนั้นการมองแนวทางการพัฒนาการศึกษาสำหรับชายแดนภาคได้ควรมีสถาบันศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยมีบทบาทในการผลักดันให้เกิดสังคมสันติสุข โดยมีมติของสังคมหลากหลายวัฒนธรรม โดยมีส่วนในการ

ศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การศึกษาและเผยแพร่ความรู้ในการแก้ไขปัญหาภาคใต้ อาทิ การศึกษาองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ถูกต้อง ด้านชาติพันธุ์ทุกกลุ่ม ชุมชนมุสลิม ชุมชนไทยพุทธ ชุมชนไทยเชื้อสายจีน การศึกษา ฯลฯ การสร้างความเข้าใจในสังคมไทย ยอมรับความหลากหลายทั้งด้านภาษาชาติพันธุ์ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การส่งเสริมการเรียนรู้ลักษณะเฉพาะทางสังคมวัฒนธรรมของจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างความเข้าใจแก่สังคมทุกระดับ ทำความเข้าใจว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นต้นทุนในการพัฒนาประเทศ

5. นโยบายรัฐให้การสนับสนุนการส่งเสริมให้ชนชาติในสังคมไทย ได้ภาคภูมิใจและรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนไว้ได้ โดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้รัฐบาลจำเป็นต้องมีนโยบายเฉพาะที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ในด้านการจัดการศึกษา ภาษา หลักสูตร การเรียนการสอน รูปแบบ สถานศึกษา (โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม) และปอเนาะ ตาดีกา นโยบายการศึกษา ลงสู่พื้นที่ชายแดนภาคใต้ปัจจุบัน ในช่วง พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) พบว่า การพัฒนาการศึกษาในชายแดนภาคใต้มีความคืบหน้าพอสมควร เช่นการจัดทำหลักสูตรของสถาบันการศึกษา ปอเนาะ ระบบเทียบโอนวุฒิ การสนับสนุนทางกายภาพของการศึกษาปอเนาะ การส่งเสริมการสอนภาษามลายูกลาง การสอนภาษาไทยและภาษามลายูโดยนโยบายการศึกษาปัจจุบัน เน้นการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษามีผลสัมฤทธิ์มากขึ้นการศึกษาต้องตรงกับความต้องการของประชาชน และนำไปใช้ประโยชน์เต็มที่ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน เพื่อที่การศึกษามีความก้าวหน้าในการทำงานได้เต็มที่

6. มีการสำรวจสภาพปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้กระทบต่อการพัฒนาการศึกษา รัฐจำเป็นต้องใช้นโยบายการมองสังคมพหุวัฒนธรรมในการจัดทำนโยบายเชิงโครงสร้างเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นให้มีปรับปรุงนโยบายปัจจุบัน เช่น ส่งเสริมให้มีการศึกษาด้านสังคมวัฒนธรรม อันเป็นพื้นฐานความเข้าใจที่ถูกต้องการส่งเสริมดังกล่าว อาจปรากฏในส่วนการสนับสนุนบทบาททางวิชาการของสถาบันการศึกษาระดับสูงในท้องถิ่น ให้การศึกษาภาคใต้ โดยเฉพาะการเข้าใจลักษณะสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งด้านพื้นฐานชาติพันธุ์ ชาติพันธุ์สัมพันธ์ เพราะการมีพื้นฐานความรู้ที่ถูกต้องจำต้องให้คนในสังคมทุกระดับท้องถิ่น และระดับประเทศสามารถรับรู้ เห็นคุณค่าการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรม

7. การส่งเสริมการเรียนรู้ลักษณะเฉพาะของจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสร้างความเข้าใจแก่สังคมในทุกระดับ โดยอธิบาย ความแตกต่างทางวัฒนธรรม คือ ทุนทางสังคมที่สำคัญเป็นปัจจัยมีประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ เช่น การสร้างหลักสูตรด้านภาษา ที่ใช้ในท้องถิ่น การเรียนภาษาในกลุ่มประเทศตะวันออกสำหรับให้มีการพัฒนาต่อออกหลักสูตรเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ภาษามลายู ภาษาอาหรับ ภาษาจีน และภาษาตะวันออก ที่สามารถนำไปใช้ในการศึกษาระดับสูง เช่น ญี่ปุ่น จีน เกาหลี ทั้งนี้ โดยมีภาษาไทยเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิชา

แกนบังคับระดับพื้นฐาน ประถม มัธยม และในระดับอุดมศึกษา ภาษามลายู ภาษาอาหรับ ที่ใช้ในการเรียนตั้งแต่โรงเรียนปอเนาะ คาตีกา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็สามารถสนับสนุนการเรียนภาษาเหล่านี้เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น การศึกษาต่อในประเทศตะวันออกกลาง เพื่อจบมาแล้วสามารถทำการประกอบอาชีพที่ใช้ภาษาดังกล่าวอย่างหลากหลาย ไม่เฉพาะการสอนศาสนา เท่านั้น แต่สามารถใช้ภาษาเชิงพาณิชย์ เพื่อใช้พัฒนากลุ่มเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยและประเทศที่ใช้ภาษาสื่อสารดังกล่าวได้อีกด้วย

8. ในด้านการสร้างความเข้าใจนโยบายของรัฐที่มีนโยบายการจัดการศึกษาเฉพาะพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น เช่น การจัดการศึกษา ภาษาหลักสูตร การเรียนการสอน รูปแบบ การศึกษาในสถานศึกษา เช่น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แหล่งการศึกษา ชุมชนเช่นสถาบันการศึกษาปอเนาะ คาตีกา รัฐจำเป็นต้องพัฒนาการศึกษาดังกล่าวให้มีการพัฒนาเหมาะสมกับท้องถิ่นและให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เข้าใจท้องถิ่น พร้อม ๆ กับเข้าใจสังคมระดับประเทศ

9. การจัดการศึกษาดังกล่าวพบว่า แม้ในหลักสูตรสามัญของโรงเรียนที่เรียนปะปนกันในกลุ่มเยาวชนไทยพุทธ และไทยมุสลิมปัจจุบันมีการจัดเนื้อหาการเรียนที่จัดให้เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ตั้งแต่ พ.ศ. 2546 ใช้จนปัจจุบัน) ในส่วนของการเรียนสาระด้านศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มีการสอนความเข้าใจทั้งความสำคัญหลักธรรมของพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม (หรือศาสนาที่นับถือ) เพื่อเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน การเรียนในหลักสูตรทั่วไปมีวิชาที่นักเรียนแยกกันเรียน เช่น วิชาพระพุทธศาสนา วิชาอิสลามศึกษา ทั้งนี้เป็นการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจ ประวัตินัยสำคัญ หลักธรรมของศาสนา การยึดมั่นในศีลธรรม ในศาสนา การปฏิบัติตามหลักธรรม สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคม ในการนี้รัฐต้องมีการพัฒนาการศึกษาที่มุ่งให้ผู้คนต่างวัฒนธรรมอาศัยร่วมสังคมอย่างมีความสุขได้สามารถ ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่น เข้าใจและภาคภูมิใจรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น และเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม ว่า ชาติพันธุ์ดั้งเดิม ศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่สามารถแบ่งแยกผู้คนให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคมระดับประเทศ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้สนับสนุนความแตกแยกของคนทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศ ดังจะพบว่า แม้การจัดหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเองได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจระดับวัฒนธรรมตั้งแต่ท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับสังคมทางชาติ เช่น สาระการเรียนรู้ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงามของประเทศ เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมไทยปัจจุบัน ศึกษารักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

กษัตริย์เป็นประมุข การศึกษาประวัติศาสตร์ส่งเสริมความเข้าใจความเป็นมาของประวัติศาสตร์ชาติไทย วัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย คึงนั้นผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในการรักษาความเป็นพลเมืองประเทศ มีการส่งเสริมการศึกษาด้านศาสนาที่ถูกต้องและเหมาะสม การส่งเสริมการศึกษาที่ถูกต้องและเหมาะสม ในการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการส่งเสริมการสอนศาสนา อย่างถูกต้อง ต้องอาศัยผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญ ขณะเดียวกันเพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อน เพื่อเรียนวิชาศาสนา จึงมีการเร่งใช้ระบบเทียบโอนวิชาศาสนาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา มีการวางนโยบายพัฒนาปรับปรุงการศึกษาปอเนาะ เป็นแนวทางหนึ่งที่สนับสนุนคุณธรรมการศึกษาท้องถิ่นด้วย

10. รัฐควรมีการนโยบายนโยบายการบริหารงาน เชิงพหุวัฒนธรรมเน้นการทำงานนอกระบบที่เหมาะสมกับพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น นโยบายการบริหารเชิงพหุวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับท้องถิ่น เช่น ปัจจุบันมีนโยบายรับบุคคลในพื้นที่เป็นครู เพื่อป้องกันการย้ายออกนอกพื้นที่ นโยบายส่งเสริมปรับปรุงการสอนภาษาไทยโดยใช้การเรียนภาษาแบบ Bilingual ไทย- มลายูท้องถิ่น ภาษาไทยและภาษาจีน รัฐมีนโยบายจ้างครูสอนภาษามากขึ้น นโยบายการออกแบบการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของ ปัจจุบันยังพบว่า องค์กรครูมีบทบาทในการเร่งปรับปรุงนโยบายการศึกษา เป็นแนวโน้มของการพัฒนาการศึกษาเพื่อท้องถิ่นกรอบคิดที่จัดเป็นหลักการบริหารนโยบายดังกล่าว คือ การเร่งกระจายอำนาจการจัดการศึกษาในด้านวิชาการงบประมาณ บุคคล และบริหารทั่วไป จากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา การจัดโครงสร้างองค์กรในระดับเขตพื้นที่การศึกษาให้มีขนาดเล็ก กะทัดรัด มีความเหมาะสม และสามารถบริหารจัดการ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีการปรับเขตเพิ่มจำนวนเขตพื้นที่ใหม่ยึดหลักจำนวนประชากร สภาพภูมิประเทศวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในแต่ละพื้นที่ การเร่งปรับปรุงรูปแบบการบริหาร จัดการ องค์กรคณะบุคคลในระดับเขตพื้นที่ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ เพราะรูปแบบและสัดส่วนที่เป็นอยู่ไม่เอื้อต่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การปรับปรุงสวัสดิการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับการเลื่อนวิทยฐานะ ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับระยะเวลาในแต่ละปีงบประมาณ การกำหนดรูปแบบขั้นตอน และแผนการให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างชัดเจน การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สนองตอบต่อการสร้างเสริมความสามัคคีของคนในชาติ และการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยเพิ่มสาระไว้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม (ในการสอนโรงเรียนระดับประถม มัธยม เป็นต้น) ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงระบบ และขั้นตอนการดำเนินการให้ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาสามารถเลื่อนวิทยฐานะสูงขึ้น การส่งเสริมด้านคุณภาพการศึกษา โดยเร่งการพัฒนาการรูปแบบการบริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก และนโยบายการเสริมสร้าง เอกภาพขององค์กรในระดับเขตพื้นที่ให้เป็นชั้นนำในทิศทางการจัด

การการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จนนโยบายดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารับ สนับสนุนการพัฒนาการจัดการบริหารการจัดการหลักสูตร ของท้องถิ่นต่าง ๆ เช่นเดียวกัน เป็น ส่วนหนึ่งการพัฒนาระบบการศึกษาท้องถิ่น โดยเฉพาะท้องถิ่นชายแดนภาคใต้ก็มีความจำเป็นต้อง ได้รับการตอบสนองจากนโยบายการศึกษาดังกล่าวที่เร่งจัดการศึกษาในพื้นที่

ภายใต้นโยบายการเร่งปฏิบัติการศึกษา เพื่อส่งเสริมการศึกษาแนวพหุวัฒนธรรมปัจจุบัน (นโยบายปี พ.ศ. 2550) ซึ่งพบว่า กระทรวงศึกษาธิการเสนอนโยบายต่อสภานิติบัญญัติเกี่ยวกับการ การศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า การศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ปัจจุบัน และ อนาคตมีแนวโน้มการจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงลักษณะทางสังคมท้องถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะในการ การศึกษาตั้งแต่ขั้นพื้นฐานเด็กเล็ก จนมัธยม อุดมศึกษา ซึ่งมีการเสนอแนวทางการดำเนินการเช่น การศึกษาควรจัดให้สอดคล้องกับพื้นฐานทางศาสนา ภาษาวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชน ในพื้นที่ ไม่ติดขัดกับหลักสูตรที่กำหนดจากส่วนกลางหรือจัดเป็นรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศข้อ เสนอดังกล่าว เป็นเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในทางปฏิบัติแม้จะมีหลัก ฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประกาศใช้ร่วมกันทั่วประเทศ เพื่อให้ให้นักเรียนที่สำเร็จในช่วงชั้นบรรณ มาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานร่วมกัน แต่โรงเรียนสามารถเพิ่มเติมสาระที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตที่เป็นความจำเป็นของพื้นที่ได้ตามที่เห็นสมควร มีการพัฒนาหลายรูปแบบ ที่จะเชื่อมโยงจากภาษาที่นักเรียนมีความถนัด กู้นเคย ไปสู่ภาษาไทย หรือการริเริ่มการสอนสอง ภาษาในชั้นอนุบาล โดยสนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถใช้ภาษามลายูถิ่นและภาษาไทยในการจัดการ การเรียนการสอนตามความจำเป็น

11. การเรียนรู้ของเยาวชนต่างศาสนา วัฒนธรรม ได้มีโอกาสเรียนร่วมกันและมีโอกาส เรียนวิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนา ในปัจจุบัน เด็กและเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาค ได้มีโอกาสเรียนร่วมกันในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อเชื่อมโยงและถ่ายโอนผลการเรียนรู้ ตลอดจนใช้ทรัพยากรร่วมกัน หากดำเนินการได้ผล นักเรียนจะได้เรียนทั้งวิชาสามัญและศาสนา โดยลดเวลาเรียนที่เคียดต้องเรียนทั้งในโรงเรียนของรัฐและโรงเรียนคาทอลิก และ ในสถานศึกษา ปอเนาะ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการพัฒนา ตามแนวทางที่ได้ หารือร่วมกับผู้บริหารสถาบันศึกษาปอเนาะ ทั้งยังได้พัฒนาสถาบันศึกษาปอเนาะตามแนวทางพระ ราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ที่เน้นการพัฒนาอาชีพและคุณ ภาพชีวิตควบคู่ไปกับการสอนศาสนา สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียนได้จัดครูไปสอนวิชา สมัญญให้แก่นักศึกษาในสถาบันศึกษาปอเนาะ

นอกจากนี้ ยังได้ให้ความสำคัญแก่การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อสร้างเสริมความ เข้าใจอันดีและความสามัคคี โดยปรับแนวทางดำเนินการให้เหมาะสมกับแนวปฏิบัติของพี่น้อง ชาวไทยมุสลิม การส่งเสริมห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ และการจับคู่โรงเรียนที่โรงเรียนน้องนอกพื้นที่

ชายแดนภาคใต้ เพื่อสนับสนุนให้นักเรียนได้สร้างสายสัมพันธ์แห่งความเป็นไทยข้ามเขตพื้นที่การศึกษา ควรให้ความสำคัญแก่ความปลอดภัยของครู โดยเปิดโอกาสให้ครูย้ายออกจากพื้นที่ได้ตามความจำเป็น จ้างครูท้องถิ่นให้มากขึ้น หรือนำทหารตำรวจมาสอนแทน ด้วยความตระหนักในปัญหาความเดือดร้อนของครู และมีการปรับสถานภาพครูอัตราจ้าง ถูกจ้างประจำตำแหน่งครูสอนศาสนาอิสลามและวิทยากรสอนศาสนาอิสลามที่ปฏิบัติงาน ให้เป็นข้าราชการครู เป็นการสนับสนุนจนสามารถแก้ปัญหาการขาดครูได้เปิดโอกาสให้ครูได้ย้ายออกตามความจำเป็น และมีการบรรจุครูท้องถิ่นในอัตราสูงสุด ถือเป็นกรณีตัวอย่างที่จะนำไปปรับใช้ในพื้นที่ชายแดนและทุรกันดารอื่นต่อไป

12. การกำหนดนโยบายทางการศึกษาในพื้นที่ ควรส่งเสริมให้มีส่วนร่วมจากประชาชนมากขึ้น รวมทั้งการปรับระบบบริหารให้มีเอกภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการศึกษาเอกชน เป็นแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการอยู่แล้ว แต่มีข้อจำกัดที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมิได้เปิดช่องให้สามารถกำหนดผู้แทนในคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา หรือคณะกรรมการ สถานศึกษาที่มาจากกลุ่มใดโดยเฉพาะ จึงทำให้สัดส่วนผู้ทรงคุณวุฒิไม่หลากหลายครอบคลุมเท่าที่ควร ที่ผ่านมาจึงจำเป็นต้องแก้ไขด้วยการเชิญประชุมในการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์ แต่อาจไม่ต่อเนื่องและส่งผลเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร จึงเป็นประเด็นที่ควรแก้ไขอย่างเร่งด่วนต่อไป สำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารดูแลการศึกษาเอกชนซึ่งมีจำนวนมากกว่าสถานศึกษาของรัฐในพื้นที่นั้น ได้มีการแก้ไขด้วยการแต่งตั้งรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและกลุ่มงานที่รับผิดชอบโดยตรง จึงควรมีการติดตามปัญหาที่แท้จริงเป็นเขตรายพื้นที่การศึกษา หากจำเป็นต้องแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด ควรพิจารณาถึงเครือข่ายที่ครอบคลุมทั้งพื้นที่ด้วยสำหรับการปรับระบบบริหารในพื้นที่เพื่อให้เกิดเอกภาพการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น อย่างแท้จริงต่อไป